

Teksty wskazane w odsyłaczach dokumentu

aneks 1: referencje

Odsyłacze podane w oficjalnym tekście dokumentu stanowią jego część integralną. Sobór wprowadził je po to, aby dodatkowe naświetlenie umożliwiało lub ułatwiało odczytanie prawidłowych sensów. Jednak przypisy do dokumentów soborowych w ostatecznej postaci zawierają jedynie adresy bibliograficzne, co zmusza czytelnika zainteresowanego owym dodatkowym naświetleniem do osobistego wyszukiwania tekstów, niekiedy w trudno dostępnych źródłach. Dla ułatwienia zbieramy te teksty poniżej. Wszystkie zostały wskazane w odsyłaczach. Niemniej użyta w dokumencie forma zapisów bibliograficznych nie zawsze pozwala na precyzyjne odnalezienie na określonych stronach dokładnie i wyłącznie tego, co miano na myśli.

PRZYPIS 1

Św. Paweł, 1 List do Koryntian, 1, 13

Czyż Chrystus jest podzielony? Czyż Paweł został za was ukrzyżowany? Czyż w imię Pawła zostaliście ochrzczeni?

T 1**PRZYPIS 2**

1 List św. Jana, 4, 9

W tym objawiła się miłość Boga ku nam, że zesłał Syna swego Jednorodzonego na świat, abyśmy życie mieli dzięki Niemu.

T 2**Św. Paweł, List do Kolosan, 1, 18-20**

I On jest Głową Ciała – Kościoła. On jest Początkiem, Pierwotnym spośród umarłych, aby sam zyskał pierwszeństwo we wszystkim. Zechciał bowiem [Bóg], aby w Nim zamieszkała cała Pełnia i aby przez Niego znów pojednać wszystko z sobą: przez Niego – i to, co na ziemi, i to, co w niebiosach, wprowadziwszy pokój przez krew Jego krzyża.

T 3**Ewangelia św. Jana, 11, 52**

[...] a nie tylko za naród, ale także by rozproszone dzieci Boże zgromadzić w jedno.

T 4**PRZYPIS 3**

Ewangelia św. Jana, 13, 34

Przykazanie nowe daję wam, abyście się wzajemnie miłowali tak, jak Ja was umiłowałem; żebyście i wy tak się miłowali wzajemnie. Po tym wszyscy poznają, żeście uczniami moimi, jeśli będziecie się wzajemnie miłowali.

T 5

PRZYPIS 4**T 6****Ewangelia św. Jana, 16, 7**

Jednakże mówię wam prawdę: Pożyteczne jest dla was moje odejście. Bo jeżeli nie odejdę, Pocieszyciel nie przyjdzie do was. A jeżeli odejdę, pošlę Go do was.

PRZYPIS 5**T 7****Św. Paweł, 1 List do Koryntian, 12, 4-11**

Różne są dary łaski, lecz ten sam Duch; różne też są rodzaje posługiwania, ale jeden Pan; różne są wreszcie działania, lecz ten sam Bóg, sprawca wszystkiego we wszystkich. Wszystkim zaś objawia się Duch dla [wspólnego] dobra. Jednemu dany jest przez Ducha dar mądrości słowa, drugiemu umiejętność poznawania według tego samego Ducha, innemu jeszcze dar wiary w tymże Duchu, innemu łaska uzdrawiania w jednym Duchu, innemu dar czynienia cudów, innemu prorocтво, innemu rozpoznawanie duchów, innemu dar języków i wreszcie innemu łaska tłumaczenia języków. Wszystko zaś sprawia jeden i ten sam Duch, udzielając każdemu tak, jak chce.

T 8**PRZYPIS 6****T 9****Ewangelia św. Mateusza, 28, 18-20****Ewangelia św. Jana, 20, 21-23**

Wtedy Jezus podszedł do nich i przemówił tymi słowami: *Dana Mi jest wszelka władza w niebie i na ziemi. Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody, udzielając im chrztu w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego. Uczcie je zachowywać wszystko, co wam przykazałem. A oto Ja jestem z wami przez wszystkie dni, aż do skończenia świata.*

A Jezus znowu rzekł do nich: *Pokój wam! Jak Ojciec Mnie posłał, tak i Ja was posyłam. Po tych słowach tchnął na nich i powiedział im: Weźmijcie Ducha Świętego! Którym odpuszcicie grzechy, są im odpuszczone, a którym zatrzymacie, są im zatrzymane.*

PRZYPIS 7**T 10****T 11****Ewangelia św. Mateusza, 16, 19****Ewangelia św. Mateusza, 18, 18**

I tobie dam klucze królestwa niebieskiego; Zaprawdę, powiadam wam: Wszystko, cokolwiek zwiążesz na ziemi, będzie co zwiążecie na ziemi, będzie związane w niebie, a co rozwiążesz na w niebie, a co rozwiążecie na ziemi, będzie rozwiązane w niebie.

PRZYPIS 8**Ewangelia św. Łukasza, 22, 32****T 12**

[...] ale Ja prosiłem za tobą, żeby nie ustała twoja wiara. Ty ze swej strony utwierdzaj twoich braci.

PRZYPIS 9**Ewangelia św. Jana, 21, 15-17****T 13**

A gdy spożyli śniadanie, rzekł Jezus do Szymona Piotra: *Szymonie, synu Jana, czy miłujesz Mnie więcej aniżeli ci?* Odpowiedział Mu: *Tak, Panie, Ty wiesz, że Cię kocham.* Rzekł do niego: *Paś baranki moje!* I znowu, po raz drugi, powiedział do niego: *Szymonie, synu Jana, czy miłujesz Mnie?* Odparł Mu: *Tak, Panie, Ty wiesz, że Cię kocham.* Rzekł do niego: *Paś owce moje!* Powiedział mu po raz trzeci: *Szymonie, synu Jana, czy kochasz Mnie?* Zasmucił się Piotr, że mu po raz trzeci powiedział: *Czy kochasz Mnie?* I rzekł do Niego: *Panie, Ty wszystko wiesz, Ty wiesz, że Cię kocham.* Rzekł do niego Jezus: *Paś owce moje!*

PRZYPIS 10

T 14

Św. Paweł, List do Efezjan, 2, 20

[...] zbudowani na fundamencie apostołów i proroków, gdzie kamieniem węgielnym jest sam Chrystus Jezus.

PRZYPIS 11

T 15

1 List św. Piotra, 2, 25

Błądziliście bowiem jak owce, ale teraz nawróciliście się do Pasterza i Stróża dusz waszych.

T 16

**Sobór Watykański I, Konstytucja *Pastor aeternus*¹,
18 lipca 1870**

Collectio Lacensis, t. 7, 482 a

¹ Konstytucja dogmatyczna pierwsza: O Kościele Chrystusowym.

² Por. I P 2, 25.

³ J 17, 20-21.

⁴ Por. J 15, 19.

⁵ Por. J 20, 21.

⁶ Mt 28, 20.

⁷ Dokumenty Soborów Powszechnych, t. IV, Kraków 2004, ss. 913 i 915.

Wiekuiasty Pasterz i Biskup dusz naszych², w celu ustawicznego przekazywania dzieła zbawienia, postanowił zbudować Kościół święty, w którym jak w domu Boga żywego wszyscy wierni byli-by objęci więzami jednej wiary i miłości. Z tego powodu zanim Chrystus został uwielbiony, prosił Ojca nie tylko za Apostołów, ale także za *tymi, którzy dzięki ich słowu mieli uwierzyć w Niego, by wszyscy stanowili jedno, jak Syn i Ojciec są jedno*³. Dlatego apostołów, których wybrał sobie ze świata⁴, Chrystus posłał tak, jak sam został posłany przez Ojca⁵. W ten sposób chciał, aby w Jego Kościele byli pasterze i nauczyciele aż do skończenia świata⁶. Aby zaś episkopat był jeden i niepodzielny oraz aby cała rzesza wiernych mogła być zachowana w jedności wiary i w komunii przez związanych ze sobą nawzajem kapłanów, stawiając świętego Piotra na czele pozostałych apostołów, ustanowił w nim trwałą zasadę i widzialny fundament tej dwojakiej jedności. Na jego *męstwie miała być zbudowana wieczna świątynia, a z wytrwałości jego wiary miała się wznosić do nieba wielka godność Kościoła* [1]⁷.

[1] Leon I Wielki, *Kazania*, IV, rozdz. 2: *na dzień swoich urodzin*, (PL 54, 150C).

PRZYPIS 12**Księga Izajasza, 11, 10-12**

Owego dnia to się stanie: Korzeń Jessego stać będzie na znak dla narodów. Do niego ludy przyjdą po radę i sławne będzie miejsce jego spoczynku. Owego dnia to się stanie: Pan podniesie po raz drugi rękę, aby wykupić Resztę swego ludu, która ocaleje, z Asyrii i z Egiptu, z Patros i z Kusz, z Elamu i Szinearu, z Chamat i z wysp na morzu. Podniesie znak dla pogan i zgromadzi wygnańców Izraela; pozbiera rozproszonych z Judy z czterech stron świata.

T 17**PRZYPIS 13****T 18****T 19****Św. Paweł, List do Efezjan, 2, 17-18****Ewangelia św. Marka, 16, 15**

A przyszedłszy, zwiastował pokój wam, I rzekł do nich: *Idźcie na cały świat i głoście* którzyście daleko, i pokój tym, którzy *Ewangelię wszelkiemu stworzeniu!* blisko, bo przez Niego jedni i drudzy w jednym Duchu mamy przystęp do Ojca.

PRZYPIS 14**1 List św. Piotra, 1, 3-9****T 20**

Niech będzie błogosławiony Bóg i Ojciec Pana naszego, Jezusa Chrystusa. On w swoim wielkim miłosierdziu przez powstanie z martwych Jezusa Chrystusa na nowo zrodził nas do żywej nadziei: do dziedzictwa niezniszczalnego i niepokalanego, i niewiędnącego, które jest zachowane dla was w niebie. Wy bowiem jesteście przez wiarę strzeżeni mocą Bożą dla zbawienia gotowego objawić się w czasie ostatecznym. Dlatego radujcie się, choć teraz

musicie doznać trochę smutku z powodu różnorodnych doświadczeń. Przez to wartość waszej wiary okaże się o wiele cenniejsza od zniszczalnego złota, które przecież próbuje się w ogniu, na sławę, chwałę i cześć przy objawieniu Jezusa Chrystusa. Wy, choć nie widzieliście, miłujecie Go; wy w Niego teraz, choć nie widzicie, przecież wierzycie, a ucieszyć się radością niewymowną i pełną chwały wtedy, gdy osiągniecie cel waszej wiary – zbawienie dusz.

PRZYPIS 15

T 21

Św. Paweł, 1 List do Koryntian, 11, 18-19

Przed wszystkim słyszę – i po części wierzę – że zdarzają się między wami spory, gdy schodzicie się razem jako Kościół. Zresztą nawet muszą być wśród was rozdarcia, żeby się okazało, którzy są wypróbowani.

T 22

Św. Paweł, List do Galatów, 1, 6-9

Nadziwić się nie mogę, że od Tego, który was łaską Chrystusa powołał, tak szybko chcecie przejść do innej Ewangelii. Innej jednak Ewangelii nie ma: są tylko jacyś ludzie, którzy sieją wśród was zamęt i którzy chcieliby przekręcić Ewangelię Chrystusową. Ale gdybyśmy nawet my lub anioł z nieba głosił wam Ewangelię różną od tej, którą wam głosiliśmy – niech będzie przeklęty! Już to przedtem powiedzieliśmy, a teraz jeszcze mówię: Gdyby wam kto głosił Ewangelię różną od tej, którą [od nas] otrzymaliście – niech będzie przeklęty!

T 23

1 List św. Jana, 2, 18-19

Dzieci, jest już ostatnia godzina, i tak, jak słyszeliście, Antychryst nadchodzi, bo oto teraz właśnie pojawiło się wielu Antychrystów; stąd poznajemy, że już jest ostatnia godzina. Wyszli oni z nas, lecz nie byli z nas; bo gdyby byli naszego ducha, pozostaliby z nami; a to stało się po to, aby wyszło na jaw, że nie wszyscy są naszego ducha.

PRZYPIS 16**Św. Paweł, 1 List do Koryntian, 1, 11nn**

Doniesiono mi bowiem o was, bracia moi, przez ludzi Chloe, że zdarzają się między wami spory. Myślę o tym, co każdy z was mówi: *Ja jestem Pawła, a ja Apollosa; ja jestem Kefasa, a ja Chrystusa*. Czyż Chrystus jest podzielony? Czyż Paweł został za was ukrzyżowany? Czyż w imię Pawła zostaliście ochrzczeni?

Św. Paweł, 1 List do Koryntian, 11, 22

Czyż nie macie domów, aby tam jeść i pić? Czy chcecie znieważać Boże zgromadzenie i zawstydzać tych, którzy nic nie mają? Cóż wam powiem? Czy będę was chwalił? Nie, za to was nie chwałę!

PRZYPIS 17**Sobór Florencki, sesja 8, Dekret *Exultate Deo*⁸,
22 listopada 1439**

Mansi 31, 1055A

Pierwsze miejsce wśród wszystkich sakramentów zajmuje chrzest święty, który jest bramą życia duchowego; przez niego stajemy się członkami Chrystusa i uczestnikami ciała Kościoła⁹.

PRZYPIS 18**Św. Augustyn, *In Ps. 32, Enarratio II*, 29**

PL 36, 299

Zatem, bracia, przede wszystkim zachęcamy was do tej miłości nie tylko względem siebie samych, ale także w stosunku do tych, co z dala stoją, zarówno jeszcze pogan, niewierzących

T 24**T 25****T 26**

⁸ *Bulla unii z Ormianami*
(inaczej: *Dekret dla Ormian*).

⁹ Tekst wg: *Dokumenty Soborów Powszechnych*, t. III, Kraków 2003, s. 509.

T 27

¹⁰ Chodzi o donatystów.

¹¹ Mt 6, 9.

¹² Iz 66, 5 (Septuaginta).

¹³ I Kor 7, 15.

¹⁴ Rz 14, 10.

¹⁵ I Kor 6, 8.

¹⁶ Łk 15, 32.

w Chrystusa, jak w stosunku do oderwanych od nas, wraz z nami wyznających głowę, ale oderwanych od ciała¹⁰. Bolejemy nad nimi, bracia, jako nad naszymi braćmi. Czy chcą, czy nie chcą, są naszymi braćmi. Wtedy przestaliby być naszymi braćmi, gdyby przestali odmawiać *Ojcze nasz*¹¹. O niektórych powiedział prorok: *Tym, którzy powiadają wam: Nie jesteście naszymi braćmi, odpowiadajcie: Jesteście naszymi braćmi*¹². Obejrzyjcie się, o kim to mogło być powiedziane, czy może o poganach? Nie, nie nazywamy ich braćmi zgodnie z Pismem i z kościelnym sposobem mówienia. Czyżby o Żydach, którzy nie uwierzyli w Chrystusa? Czytajcie Apostoła i zauważcie, że kiedy bez bliższego określenia mówił o braciach, to chciał przez to rozumieć jedynie chrześcijan: *Bo nie jest poddany – rzecz – w tych sprawach brat albo siostra*¹³; kiedy mówił o małżeństwie, bratem i siostrą nazwał chrześcijanina lub chrześcijankę. Podobnie: *Dlaczego więc ty potępiasz swego brata? Albo dlaczego gardzisz swoim bratem?*¹⁴ A gdzie indziej: *Tymczasem wy – powiada – dopuszczacie się niesprawiedliwości i szkody wyrządzacie, i to właśnie braciom*¹⁵. Zatem tacy, którzy powiedzą: Nie jesteście naszymi braćmi, nazywają nas poganami. Dlatego też chcą nas ponownie chrzcić, twierdzą, że nie mamy tego, co oni dają. Z tego wynika ich błąd, iż zaprzeczają, że jesteśmy ich braćmi. Dlaczego jednak powiedział do nas prorok: *Wy im powiedzcie: Braćmi naszymi jesteście*, czy nie dlatego, że siebie wśród nich rozpoznajemy, jeśli chrztu nie powtarzamy? Otóż oni nie uznając naszego chrztu, zaprzeczają, że jesteśmy ich braćmi. My zaś nie powtarzając ich [chrztu], ale uznając [go za] własny, mówimy do nich: *Braćmi naszymi jesteście*. Oni twierdzą: Odejdźcie od nas, nie mamy z wami nic wspólnego. A właśnie, że mamy z wami coś wspólnego: wyznajemy jednego Chrystusa, w jednym ciełe, pod jedną głową powinniśmy być. Dlatego, odpowie, szukasz mnie, jeśli zginąłem? Dlaczego szukałbym, gdybyś nie zginął? Skoro zginąłem – odpowie – jak mogę być twoim bratem? Ażebym usłyszał o tobie słowa: *Brat twój był umarł, a ożył; zginął i odnalazł się*¹⁶. Zaklinamy więc was, bracia, przez same wnętrze miłości, której mleko pijemy, której chlebem się karmimy, przez Chrystusa, Pana naszego, przez Jego łagodność. Zaklinamy was. (Czas bowiem przyszedł, abyśmy okazali im wielką miłość, prośmy Boga za nimi o obfite miłosierdzie, ażeby wreszcie dał im

zdrowy sąd, ażeby się poprawili, ażeby dostrzegli, że zgoła nie nie potrafią powiedzieć przeciwko prawdzie. Pozostała im jedynie słabość zuchwalstwa, która jest tym słabsza, im zdaje się jej, że posiada większe siły.) Zaklinam was, módlmy się za słabych, za rozumujących cielesnie, za zezwierzęconych i cielesnych, ale jednak za braci naszych przyjmujących te same sakramenta, choć nie razem z nami, ale te same; tak samo odpowiadają Amen, choć nie z nami, ale tak samo; wylejcie za nich do Boga serce waszej miłości¹⁷.

PRZYPIS 19

Sobór Laterański IV, Konstytucja IV¹⁸, 1215

Mansi 22, 990

Chociaż chcielibyśmy wspierać i szanować Greków, za naszych dni powracających do posłuszeństwa dla Stolicy Apostolskiej¹⁹, uznając ich zwyczaje i obrządek²⁰, na ile możemy to uczynić w Panu, to jednak nie chcemy ani nie powinniśmy pozwalać, aby zagrażali duszom i uchybiali godności Kościoła²¹. Odkąd bowiem Kościół grecki²² wraz z niektórymi swymi współnikami i protektorami oderwał się²³ od posłuszeństwa dla Stolicy Apostolskiej, Grecy zaczęli okazywać Łacinnikom tak wielką pogardę, że w celu ich obrażania dopuszczali się między innymi tego: kiedy kapłani łacińscy odprawiali na ich ołtarzach, oni odmawiali składania na nich ofiary, dopóki nie zostaną umyte, jakby stały się przez to nieczyste. W zuchwałości wazyli się nawet ponownie chrzcić osoby ochrzczone przez Łacinników, i niektórzy nie lękają się – jak nam wiadomo – nadal tego czynić. Pragnąc usunąć z Kościoła Bożego tak wielkie zgorszenie, za radą świętego Soboru surowo nakazujemy, aby zaprzestali podobnych praktyk i postępowali jak posłuszni synowie najświętszego Kościoła rzymskiego, swojej Matki, ażeby była *jedna owczarnia i jeden pasterz*²⁴. Jeśli ktoś odważy się czynić to nadal, przebij go miecz ekskomuniki i zostanie pozbawiony wszelkiego urzędu oraz beneficjum kościelnego²⁵.

¹⁷ Tekst według wydania: św. Augustyn, *Objaśnienia Psalmów*, Ps. 1-36, tłum. Jan Sulowski, Warszawa 1986, ss. 321-322.

T 28

¹⁸ *O zuchwałości Greków wobec Łacinników.*

¹⁹ *ad obedientiam sedes apostolicae revertentes.*

²⁰ *mores ac ritus forum.*

²¹ *periculum generant animarum et ecclesiasticae derogant honestati.*

²² *Graecorum ecclesia.*

²³ *se subtraxit.*

²⁴ J 10, 16.

²⁵ Tekst wg: *Dokumenty Soborów Powszechnych*, t. II, Kraków 2002, ss. 235 i 237.

T 29²⁶ *et eidem omnes ecclesiae**sunt subjectae.*²⁷ *obedientiam et**reverentiam.*²⁸ *potestatis plenitudo.*²⁹ *ecclesias ceteras ad**solicitudinis partem admittit.*³⁰ *observata praerogativa.***T 30**³¹ Tekst wg: *Breviarium**fidei*. Wybór doktrynalnych*wypowiedzi Kościoła*, opr.

St. Głowa, I. Bieda, Poznań

1988, s. 642.

³² *Bulla unii z Grekami*(inaczej: *Dekret dla**Greków*).³³ Ps 95, 11.³⁴ Por. Ef 2, 14.**T 31**³⁵ *Occidentalem**Orientalēque dividebat**ecclesiam.***T 32**³⁶ Ef 2, 20.³⁷ Tekst wg: *Dokumenty**Soborów Powszechnych*,

t. III, Kraków 2003, s. 459.

Sobór Lyoński II, Wyznanie wiary Michała Paleologa, 1274*Mansi 24, 71E*

Jemu też [Kościołowi rzymskiemu] podlegają wszystkie kościoły²⁶, a ich przełożeni winni mu okazywać cześć i posłuszeństwo²⁷. Należną mu pełnię władzy²⁸ w ten sposób sprawuje, że dopuszcza inne kościoły do udziału w swojej trosce²⁹. Wiele z tych kościołów, zwłaszcza patriarchalne, tenże Kościół rzymski obdarzył różnymi przywilejami, zawsze jednak z zastrzeżeniem swojego pierwszeństwa³⁰ tak na Soborach Powszechnych, jak i w innych sprawach³¹.

Sobór Florencki, sesja 6, Definicja *Laetentur caeli*³², 6 lipca 1439*Mansi 31, 1026E*

*Niech się radują niebiosy i ziemia się weseli*³³. Usunięto stojący pośrodku mur³⁴, dzielący Kościół zachodni i wschodni³⁵, i powróciły pokój i zgoda za sprawą *kamienia węgielnego – Chrystusa*³⁶ ...³⁷.

PRZYPIS 20**List św. Jakuba, 1, 4**

Wytrwałość zaś winna być dziełem doskonałym, abyście byli doskonali, nienaganni, w niczym nie wykazując braków.

Św. Paweł, List do Rzymian, 12, 1-2

A zatem proszę was, bracia, przez miłosierdzie Boże, abyście dali ciała swoje na ofiarę żywą, świętą, Bogu przyjemną, jako wyraz waszej rozumnej służby Bożej. Nie bierzcie więc wzoru z tego świata, lecz przemieniajcie się przez odnawianie umysłu, abyście umieli rozpoznać, jaka jest wola Boża: co jest dobre, co Bogu przyjemne i co doskonałe.

PRZYPIS 21**Św. Paweł, 2 List do Koryntian, 4, 10**

Nosimy nieustannie w ciele naszym konanie Jezusa, aby życie Jezusa objawiło się w naszym ciele.

T 33**Św. Paweł, List do Filipian, 2, 5-8**

To dążenie niech was ożywia; ono też było w Chrystusie Jezusie. On, istniejąc w postaci Bożej, nie skorzystał ze sposobności, aby na równi być z Bogiem, lecz ogołocił samego siebie, przyjmawszy postać sługi, stawszy się podobnym do ludzi. A w zewnętrznym przejawie, uznany za człowieka, uniżył samego siebie, stawszy się posłusznym aż do śmierci – i to śmierci krzyżowej.

T 34**PRZYPIS 22****Św. Paweł, List do Efezjan, 5, 27**

[...] aby osobiście stawić przed sobą Kościół jako chwalebny, nie mający skazy czy zmarszczki, czy czegoś podobnego, lecz aby był święty i nieskalany.

T 35**PRZYPIS 23****Sobór Laterański V, sesja 12, Konstytucja *Constituti*,
16 marca 1517****T 36**

Mansi 32, 988B-C

*Postawieni zgodnie ze słowami proroka, choć niezasłużenie, nad narodami i nad królestwami*³⁸, wypełniamy, jak przystoi, powinność naszego urzędu, gdy reformę całego stanu kościelnego i całego Kościoła oraz ich spraw, użytecznie przez nas dokonaną,

³⁸ Jr 1, 10.

wznawiamy i zamierzamy zastosować odpowiednie środki zaradcze dla jej nienaruszalnego przestrzegania oraz przydzielić kościoły katedralne i metropolitalne, aby nie były dłużej pozbawione swych pasterzy. Nie ustajemy też w czuwaniu i trosce o te sprawy i niestrudzenie się staramy, abyśmy powierzoną naszej trosce trzodę Pańską *w obliczu Bożego majestatu*³⁹ zdołali uczynić miłą i posłuszną⁴⁰.

³⁹ Z Kanonu Rzymskiego.

⁴⁰ Tekst wg: *Dokumenty Soborów Powszechnych*, t. IV, Kraków 2004, s. 171.

PRZYPIS 24

T 37

Św. Paweł, List do Efezjan, 4, 23

[...] odnawiać się duchem w waszym myśleniu [...].

PRZYPIS 25

T 38

Św. Paweł, List do Efezjan, 3, 8

Mnie, zgoła najmniejszemu ze wszystkich świętych, została dana ta łaska: ogłosić poganom jako Dobrą Nowinę niezgłębione bogactwo Chrystusa [...].

PRZYPIS 26

T 39

Św. Jan Chryzostom, *In Ioannem Homelia XLVI*

PG 59, 260-262

Tak więc nie tylko przez umiłowanie, ale także rzeczywiście z owym ciałem się mieszać – a to dzieje się przez pokarm, który On daje, aby nam pokazać, jak wielką wobec nas goreje miłością. Przeto zmieszał się z nami i w jedno całe ciało ustanowił, byśmy jedno byli, jak ciało złączone z głową. Albowiem jest to znak

gorącej miłości. Mając to na myśli, Hiob mówił o swych sługach, którzy go kochali, że pragnęli zmieszać się z jego ciałem; oni to, aby okazać gorącą miłość, mówili: *Kto da nam ze swego ciała, abyśmy się nasycili?*⁴¹ To właśnie uczynił Chrystus, prowadząc nas ku większej przyjaźni i dając nam dowód swej miłości: nie tylko pozwolił się widzieć tym, którzy tego pragnęli, lecz dotknąć, jeść, zetrzeć zębami, zmieszać – spełnił wszelkie pragnienie. I od tego stołu odchodzimy jak lwy ziejące ogniem, straszne dla diabłów, rozważający, jaka jest Głowa nasza oraz jak wielkie umiłowanie nam okazał. Rodzice często oddają innym swe dzieci do karmienia; ja przeciwnie, karmię je swym ciałem, mnie samego wystawiam, pragnę, abyście wszyscy byli szlachetni, i przynoszę dobrą nadzieję co do przyszłości. Albowiem ten, kto w tym życiu za was się wydał, jeszcze bardziej w przyszłości będzie się opiekował. Zapragnąłem być bratem waszym, ze względu na was zwykle miałem ciało i krew – i dalej wam ciało i krew daję, przez które stałem się wam rodzonym. / Krew ta przynosi nam królewski, kwitnący obraz, rodzi niewiarygodne piękno, nie pozwala zwiędnąć szlachetności duszy, którą często nawadnia i karmi. Nie natychmiast bowiem powstaje w nas z pożywienia krew, lecz coś innego; ale krew natychmiast nawadnia duszę i wielką siłę dodaje. Krew ta godnie przyjęta odpędza daleko demony, przywołuje do nas aniołów i samego Pana aniołów. Demony uciekają, gdy widzą Krew Pańską; przybiegają zaś aniołowie. Ta wylana Krew cały świat obmywa. Wiele treści filozoficznych przekazał o tejże Krwi błogosławiony Paweł w Liście do Hebrajczyków. Krew ta oczyściła przybytek i święte świętych. Jeśli jej figura miała tak wielką siłę w świątyni Hebrajczyków, w środku Egiptu, rozlana na progach, o wiele większą [siłę] ma Krew prawdziwa. Krew ta uświęciła ołtarz złoty; bez niej nie ważył się zwierzchnik kapłanów wejść do przybytku. Krew ta ordynowała kapłanów, ona symbolicznie obmywała z grzechów. Jeśli w tej prefiguracji taką moc miała, jeśli śmierć bała się tak cienia, jak bardzo – pytam – będzie drżeć przed prawdą? Krew ta jest zbawieniem dusz naszych, przez nią dusza jest obmywana, ozdabiana, zapalana; ona to ogniem czyni umysł nasz jaśniejszym; ta Krew wylana sprawiła, że niebo stało się dostępne. / Zaprawdę bojaźnią napawają tajemnice Kościoła, grozą – ołtarz. Z raju źródło trysnęło, wydając rzeki duchowe.

⁴¹ Hi 31, 31.

Nad źródłem tym wznoszą się nie wierzby bezowocne, lecz drzewa sięgające nieba, które zawsze przynoszą owoc w odpowiednim czasie, a nigdy nie marnieją. Jeśli ktoś płonie, niech wstąpi do tego źródła i gorąco ochłodzi. Albowiem płomień gasi, a spaleniżnę studzi; nie to, co płonie z samego żaru, lecz co zapalone ognistymi strzałami. Albowiem ma niebiański początek i korzeń, skąd jest nawadniane. Z tego źródła wypływa wiele strumieni, które porusza Paraklet, a Syn jest pośrednikiem: przygotowuje drogę nie kilofem, ale otwiera nasze pragnienie. Tam jest źródło światła rozlewające promienie prawdy⁴².

⁴² Tłumaczenie własne.

⁴³ To samo w → T 30.

⁴⁴ *Bulla unii z Grekami*

(inaczej: *Dekret dla*

Greków).

⁴⁵ Ps 95, 11.

T 40⁴³

⁴⁶ Por. Ef 2, 14.

⁴⁷ *Occidentalem*

Orientalēque dividebat ecclesiam.

⁴⁸ Ef 2, 20.

⁴⁹ Tekst wg: *Dokumenty*

Soborów Powszechnych, t. III, Kraków 2003, s. 459.

PRZYPIS 27

**Sobór Florencki, sesja 6, Definicja *Laetentur caeli*⁴⁴,
6 lipca 1439**

Mansi 31, 1026E

*Niech się radują niebios a i ziemia się weseli*⁴⁵. Usunięto stojący pośrodku mur⁴⁶, dzielący Kościół zachodni i wschodni⁴⁷, i powróciły pokój i zgoda, za sprawą kamienia węgielnego – Chrystusa⁴⁸ ...⁴⁹.

PRZYPIS 28

T 41

Św. Paweł, List do Rzymian, 6, 4

Zatem przez chrzest zanurzający nas w śmierć zostaliśmy razem z Nim pogrzebani po to, abyśmy i my wkroczyli w nowe życie – jak Chrystus powstał z martwych dzięki chwale Ojca.